Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26.10.2005, sp. zn. 29 Odo 327/2004, ECLI:CZ:NS:2005:29.ODO.327.2004.1

Číslo: 45/2006

Právní věta: Důvodností žaloby o určení pravosti nebo výše nevykonatelné pohledávky popřené správcem konkursní podstaty se soud zabývá, i když dospěje k závěru, že přihlášená pohledávka žalujícího konkursního věřitele je pohledávkou vykonatelnou; v takovém případě však důkazní břemeno o tom, že uplatněná pohledávka není pohledávkou pravou nebo že v konkrétním rozsahu není důvodná co do výše, nese žalovaný správce konkursní podstaty.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.10.2005

Spisová značka: 29 Odo 327/2004

Číslo rozhodnutí: 45

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Dokazování, Konkurs

Předpisy: § 24 předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 6. 5. 2002 zamítl „žalobu ze dne 27. 7. 2001“ a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení.

V odůvodnění rozsudku soud prvního stupně uvedl, že podáním ze dne 27. 7. 2001 se žalobkyně domáhala vydání rozhodnutí, kterým by bylo určeno, že její pohledávky ve výši 1 438 685 Kč proti úpadkyni jsou po právu. Konstatoval, že při přezkumném jednání žalovaný přihlášenou pohledávku popřel z důvodu, že „daňová povinnost není“, když úpadkyně od 17. 12. 1998 není bankou, nehledě k tomu, že „daňové přiznání podala neoprávněná osoba“. Dne 30. 6. 1999 podala úpadkyně vyúčtování daně z příjmů vybíraných srážkou za období od 1. 1. 1999 do 11. 2. 1999 a správce daně 9. 8. 1999 vystavil platební výměr, který byl správci konkursní podstaty (žalovanému) doručen 13. 8. 1999, s tím, že tímto výměrem vyúčtovaná částka 1 438 685 Kč nebyla zaplacena.

Soud prvního stupně založil své zamítavé rozhodnutí na závěru, že „uvěřil tvrzení žalovaného, že od odnětí povolení působit jako banka nevybíral srážkovou daň z příjmů, a proto ji také nemohl odvádět.“ Zdůraznil, že úpadkyně podáním vyúčtování daně z příjmů vybíraných srážkou uvedla „správce daně“ v omyl. V platebních výměrech, vydaných po prohlášení konkursu, pak – pokračoval soud prvního stupně – musí být jako plátce daně uveden správce konkursní podstaty (a nikoli úpadkyně, jak tomu bylo v projednávané věci, která sice prohlášením konkursu na její majetek

neztratila způsobilost k právním úkonům, nicméně oprávnění nakládat s jejím majetkem přešlo na správce konkursní podstaty), když zákon o konkursu a vyrovnání má přednost „před daňovými zákony“.

V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 7. 11. 2003, k odvolání Finančního úřadu v Ú., rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů odvolacího řízení.

Vycházeje ze zjištění učiněných z platebního výměru č. 14 ze dne 9. 8. 1999, doručeného žalovanému dle ustanovení § 14 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále jen „ZKV“), odvolací soud uzavřel, že vedle označení úpadkyně byl ve výměru uveden – jako jeho adresát – i správce její konkursní podstaty (žalovaný), přičemž daň byla vyměřena na základě vyúčtování daně z příjmů fyzických osob ze dne 21. 5. 1999 podle ustanovení § 36 a § 38d zákona č. 586/1992 Sb.

Jelikož žalovaný správce konkursní podstaty žádným opravným prostředkem „předmětné výměry“ nenapadl, nabyly právní moci a staly se vykonatelnými. Popřel-li při přezkumném jednání konaném ve dnech 3. – 5. 4. a 10. 4. 2001 žalovaný takto přihlášenou pohledávku a vyzval-li žalobce, odkazuje na ustanovení § 23 odst. 2 ZKV, aby podal do 30 dnů žalobu na její určení, byl jeho postup – podle přesvědčení odvolacího soudu – vadný, jelikož v intencích ustanovení § 24 odst. 2 ZKV byl takové popření povinen uplatnit nikoliv žalobce, nýbrž žalovaný.

Protože pohledávka, jež je předmětem řízení, se ze zákona považuje za zjištěnou, nemůže se žalobkyně úspěšně domáhat jejího určení, i když byla žalovaným k podání takové žaloby vyzvána. Proto odvolací soud – byť ze zcela jiných důvodů – rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil.

Proti rozhodnutí odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, odkazuje co do jeho přípustnosti na ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. a namítaje, že závěry odvolacího soudu, podle nichž žalobkyně vydala platební výměry oprávněně a tyto nabyly právní moci, jsou v rozporu s hmotným právem.

Dovolatel zdůrazňuje, že pohledávka žalobkyně byla v rámci přezkumného jednání popřena z důvodu, že úpadkyně nebyla za zdaňované období plátcem srážkové daně podle ustanovení § 36 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění účinném v době vydání platebních výměrů, když jí bylo s účinností od 17. 12. 1998 odňato povolení působit jako banka. Proto úpadkyně nemohla ani vybrat srážkovou daň od poplatníků daně (klientů banky, kteří přijali plnění od Fondu pojištění vkladů), ani takto vybranou daň odvést správci daně. Platební výměry pak byly – dle názoru žalovaného – „vydány neexistujícímu subjektu“. Odvolací soud navíc svým rozhodnutím, které je v podstatě rozhodnutím prvoinstančním, znemožnil žalovanému „napadnout rozsudek odvoláním“ a uplatnit námitky proti závěru, že pohledávka žalobkyně „se považuje“ za zjištěnou.

Proto dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalobkyně ve vyjádření k dovolání požaduje, aby Nejvyšší soud dovolání žalovaného jako nepřípustné odmítl, popř. zamítl.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Nejvyšší soud se v první řadě zabýval otázkou, zda dovolání žalovaného je subjektivně přípustné.

Podle ustanovení § 236 odst. 1 o. s. ř. dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího

soudu, pokud to zákon připouští.

K podání dovolání je oprávněn (tzv. subjektivní přípustnost) pouze ten účastník, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma, odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2000, sp. zn. 2 Cdon 1648/97, uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 12, ročník 2000, pod číslem 138, jakož i důvody rozhodnutí uveřejněného pod číslem 38/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Přestože rozhodnutím odvolacího soudu bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby na určení pravosti pohledávky, tj. bylo rozhodnuto „ve prospěch“ žalovaného, je z důvodů tohoto rozhodnutí nepochybné, že odvolací soud – na rozdíl od žalovaného (správce konkursní podstaty) – dospěl k závěru, že sporná pohledávka žalobkyně je pohledávkou vykonatelnou, přičemž k uplatnění popření této pohledávky je legitimován správce konkursní podstaty, který takovou pohledávku popřel (§ 24 odst. 2 ZKV).

Shledal-li odvolací soud právní názor žalovaného co do (ne)vykonatelnosti uplatněné pohledávky nesprávným a dospěl-li k závěru, že žalobkyní přihlášená pohledávka „se považuje za zjištěnou“, zasáhl do právních poměrů žalovaného natolik výrazně, že – podle přesvědčení Nejvyššího soudu – je nezbytné žalovaného považovat za osobu, které svědčí subjektivní legitimace k podání dovolání.

Dovolání žalovaného považuje Nejvyšší soud v intencích ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. za přípustné, pokud jde o výklad ustanovení § 24 odst. 1 a 2 ZKV a řešení otázky aktivní legitimace k podání žaloby na určení pravosti pohledávky.

Právní posouzení věci je obecně správné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 24 ZKV správce je oprávněn popřít nevykonatelný nárok přihlášený konkursním věřitelem, výši nároku nebo jeho právní důvod. O tom správce vyrozumí konkursního věřitele, o jehož nárok jde, a současně ho vyzve, aby svůj nárok, jeho výši nebo právní důvod uplatnil do 30 dnů u soudu, který prohlásil konkurs, s tím, že jinak nelze k popřenému nevykonatelnému nároku, jeho výši nebo právnímu důvodu přihlížet (odstavec 1).

Popře-li správce nárok už vykonatelný, uplatní své popření do 30 dnů od přezkumného jednání u soudu, který prohlásil konkurs, jinak se popřený vykonatelný nárok bude považovat za zjištěný (odstavec 2).

Z výše citovaného ustanovení zákona o konkursu a vyrovnání je zřejmé, že prvotní (předběžné) posouzení, zda nárok přihlášený konkursním věřitelem (a popřený správcem konkursní podstaty) je vykonatelný či nikoli, přísluší právě správci konkursní podstaty, jenž svůj právní názor vyjádří tím, že příslušného konkursního věřitele vyzve, aby svůj nárok nebo jeho výši uplatnil u soudu (§ 24 odst. 1 ZKV), nebo že sám uplatní své popření (§ 24 odst. 2 ZKV).

Vyzve-li správce konkursní podstaty, maje – byť nesprávně – za to, že přihlášená pohledávka není vykonatelná, věřitele k uplatnění nároku nebo jeho výše u soudu, je tím dána i aktivní legitimace tohoto věřitele k podání žaloby ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 ZKV.

V případě, že se soud s právním názorem správce konkursní podstaty v tomto směru neztotožní a dospěje k závěru odlišnému (tj. k závěru o tom, že přihlášená pohledávka je pohledávkou vykonatelnou), nezbavuje jej to povinnosti zabývat se důvodností žaloby na určení pravosti nebo výše pohledávky.

Jiný názor soudu na (ne)vykonatelnost přihlášené pohledávky tak má – podle Nejvyššího soudu – pouze ten důsledek, že důkazní břemeno o tom, že uplatněná pohledávka není pravá nebo že v konkrétním rozsahu není důvodná co do výše, tíží správce konkursní podstaty (ačkoli v řízení vystupuje jako žalovaný), který navíc je – obdobně jako kdyby popřel vykonatelnou pohledávku – vázán důvody, pro které pravost nebo výši pohledávky popřel (viz ustanovení § 24 odst. 2 ZKV a v něm obsaženou formulaci „… uplatní své popření …“). Nesprávné posouzení otázky (ne)vykonatelnosti pohledávky správcem konkursní podstaty totiž nemůže mít negativní dopad do poměrů přihlašujícího věřitele spočívající v přenosu důkazního břemene.

Jestliže odvolací soud – v rozporu s výše uvedenými závěry – dovodil, že žalobkyně není nositelkou aktivní legitimace k podání žaloby na určení pravosti pohledávky proto, že jde o pohledávku vykonatelnou, je jeho právní posouzení věci nesprávné a dovolací důvod podle ustanovení § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl dovolatelem uplatněn právem.

Podle ustanovení § 242 odst. 3, věty druhé, o. s. ř., je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3, jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, i když nebyly v dovolání uplatněny.

Jinými vadami řízení je postiženo i řízení před soudy obou stupňů v dané věci.

Jak je zřejmé z obsahu spisu, žalobu na určení pravosti pohledávky podal Finanční úřad v Ú. (srov. žalobu ze dne 27. 7. 2001), přičemž soudy obou stupňů ve věci rozhodly s žalobkyní Českou republikou – Finančním úřadem v Ú., aniž by se k důvodům této „změny“ v osobě žalobce jakkoliv vyjádřily.

Soud prvního stupně navíc nejenže ve věci neprovedl žádné dokazování, ale v písemném vyhotovení rozsudku nepostupoval ani ve shodě § 157 odst. 2 o. s. ř., podle nějž v odůvodnění rozsudku soud uvede, čeho se žalobce domáhal a z jakých důvodů a jak se ve věci vyjádřil žalovaný, stručně a jasně vyloží, které skutečnosti má prokázány a které nikoliv, o které důkazy opřel svá skutková zjištění a jakými úvahami se při hodnocení důkazů řídil, proč neprovedl i další důkazy, jaký učinil závěr o skutkovém stavu a jak věc posoudil po právní stránce. Odvolací soud pak pochybil, jestliže rozsudek soudu prvního stupně podle ustanovení § 221 odst. 1 písm. c) o. s. ř. jako nepřezkoumatelný nezrušil (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2000, sp. zn. 20 Cdo 1045/99, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 1, ročník 2001, pod číslem 14, jakož i rozhodnutí uveřejněné pod číslem 40/2002 Soudních rozhodnutí a stanovisek.)

Odvolací soud rovněž pochybil, pokud, aniž ve smyslu ustanovení § 129 odst. 1 o. s. ř. k důkazu listinu nebo její část u jednání přečetl nebo sdělil její obsah, učinil z platebního výměru č. 14 ze dne 9. srpna 1999 skutková zjištění (srov. např. důvody rozsudku uveřejněného pod číslem 76/2002 Sbírky soudních rozhodnutích a stanovisek, jakož i rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2004, sp. zn. 29 Odo 130/2004, uveřejněného v časopise Soudní judikatura č. 8, ročník 2004, pod číslem 162).

Protože rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci a protože řízení před soudy obou stupňů je postiženo vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud ve smyslu ustanovení § 243b odst. 2, části věty za středníkem, a odst. 3 o. s. ř. tato rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Vzhledem k tomu, že v řízení došlo k závažným vadám, Nejvyšší soud podle ustanovení § 221 odst. 3 a § 243c o. s. ř. nařídil, aby v dalším řízení před soudem prvního stupně věc projednal a rozhodl jiný samosoudce.